

Glasbena nadarjenost v otroškem pevskem zboru

Tanja Bezgovšek, profesorica razrednega pouka, Osnovna šola Primoža Trubarja Laško

Kot profesorica razrednega pouka se v svoji dvajsetletni praksi v osnovnem šolstvu srečujem z otroki prvega in drugega triletja, ki so nadarjeni na mnogih področjih. V zadnjih desetih letih svojega pedagoškega dela poučujem šolski predmet glasbena umetnost v tretjem, četrtem, petem in šestem razredu. Z veseljem uspešno vodim dvoglasni otroški pevski zbor. Glasbeno nadarjeni otroci so tisti, s katerimi se srečujem vsakodnevno tako pri pouku glasbene umetnosti kot pri interesni dejavnosti otroški pevski zbor, ki je v naših učnih načrtih zastopana dvakrat tedensko. V prispevku bom predstavila nekaj ključnih izhodišč o glasbeno nadarjenih učencih, strukturi glasbene nadarjenosti, vplivih na glasbeno nadarjenost in njenih lastnostih. Velikega pomena sta pravočasno prepoznavanje glasbeno nadarjenih otrok in učiteljeva kompetentnost pri poučevanju. Natančneje se bom osredotočila na primere iz prakse z glasbeno nadarjenimi pevci in pevkami v dvoglasnem otroškem pevskem zboru. Za uspehe v pevskem zboru je treba zagotoviti spodbudno učno okolje, ki je naklonjeno razvijanju in spoštovanju individualnosti ter hkrati enosti.

Ključni pojmi: glasbena nadarjenost, prepoznavanje glasbene nadarjenosti pri otrocih, poučevanje glasbeno nadarjenih otrok, glasbeno nadarjeni pevci in pevke v otroškem pevskem zboru.

Glasbena nadarjenost, talentiranost

Glasbeno nadarjeni otroci so nadarjeni na umetniškem področju. Včasih so izraze »muzikalnost«, »glasbene sposobnosti«, »glasbeni talent« obravnavali kot sinonime in jih uvrščali v glasbeno nadarjenost (Črčinovič Rozman 1994), danes pa pojma »nadarjenost« in »talentiranost« ločimo (Gagné 2009, v Črčinovič Rozman in Kovačič 2010, 56):

- nadarjenost je splet prirojenih sposobnosti na najmanj enem področju znotraj najboljših 10 % vrstnikov enake starosti;
- talent je »obvladovanje sistematično razvitih sposobnosti in znanja na najmanj enem področju človekove aktivnosti znotraj najboljših 10 % vrstnikov enake starosti, ki so na nekem področju (ali več področjih) aktivni«.

Gagné nadarjenost poimenuje kot pridobljene naravne potenciale, ki se ne razvijajo le z zorenjem, ampak tudi z vajo in učenjem. Rezultat sistematične vaje na specifičnem področju je vrhunska zmogljivost oz. znanje, ki ga Gagné poimenuje talent (Gagné 2003).

Struktura glasbene nadarjenosti

Gagné (2003) v Diferenciranem modelu nadarjenosti in talentiranosti v glasbi opredeljuje štiri osnovna področja sposobnosti, ki so genetsko pogojena in se prepletajo. To so intelektualno, kreativno, socio-emocionalno in senzomotorično po-

dročje. Preplet navedenih sposobnosti pojasnjuje razlike med posameznimi glasbeno nadarjenimi otroki.

Vplivi na glasbeno nadarjenost

Gagné (2003) v Diferenciranem modelu nadarjenosti in talentiranosti v glasbi zajema tudi dejavnike, ki pomembno vplivajo na razvoj glasbene nadarjenosti. To so možnost/priložnost za glasbeno udejstvovanje, pozitivni/negativni vplivi okolja in osebni dejavniki.

V glasbenem razvoju so pomembni dejavniki marljivost, motivacija, vztrajnost in delovne navade. Brez lastne glasbene aktivnosti še tako nadarjen otrok ne more uspeti (Anžur Kajzer 2011; McPherson in Williamon 2009).

Lastnosti glasbeno nadarjenih učencev

George (1997) je naštel lastnosti, ki jih lahko imajo potencialno nadarjeni otroci na področju glasbene umetnosti: otrok uživa v glasbi, jo rad ustvarja in posluša, že od zgodnjih let izraža močno željo po igranju glasbila, ima morda absolutni posluh, izmišlja si izvirne melodije, zlahka si zapomni in izvaja melodične ali ritmične vzorce, se zanima tudi za spremljevalne zvoke, akorde in posamezne inštrumente, glasbo čuti in se nanjo odziva s telesnimi gibi ali spremembo razpoloženja.

Sutherland (2015) našteva naslednje značilnosti otrok, ki kažejo sposobnosti na področju glasbene inteligentnosti: imajo absolutni posluh, zapomnijo si melodijo, lepo pojejo, držijo metrum, znajo posnemati glas drugih, igrajo glasbilo.

Glasbeni razvoj

Za uspešno in ustrezno razvijanje otrokove nadarjenosti mora učitelj poznati potek glasbenega razvoja.

Glasbeni razvoj zajema razvoj elementarnih glasbenih sposobnosti (melodični in ritmični posluš) in sposobnosti višjega reda (harmonični posluš, analitično poslušanje, sposobnosti estetskega oblikovanja in vrednotenja) (Denac 2012; Sicherl Kafol 2001). Številni avtorji so oblikovali faze glasbenega razvoja, ki so glede na starostna obdobja le okvirne. Vsak otrok ima lasten tempo razvoja.

V osnovnošolsko izobraževanje vstopajo otroci pri šestih letih. Šestletni nadarjeni otroci že lahko izkazujejo sposobnosti višjega reda, katerih intenziven razvoj nastopi po enajstem letu.

Do devetega leta kaže otrok napredek v analitičnem zaznavanju, ločevanju tonskih višin, trajanj, jakosti, hitrosti, otroci postopno zaznavajo večglasje. Razvijata se tudi miselna klasifikacija, ki vključuje razvrščanje po podobnostih, in seriacija, ki vključuje razvrščanje na osnovi razlik (Sicherl Kafol 2001).

Prepoznavanje in poučevanje glasbeno nadarjenih učencev

Učiteljeve glavne naloge pri prepoznavanju in delu z nadarjenimi so, da opazuje učenčevo delovanje v razredu in njegov emocionalni ter socialni razvoj, spremlja učenčev napredek, sodeluje in izmenjuje mnenja z učitelji, ki izvajajo druge dejavnosti s tem učencem, dobro pozna koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli in spremlja novosti iz strokovne literature, načrtuje pouk glede na individualizirane značilnosti in potrebe nadarjenega učenca, pouk diferencira in individualizira, oblikuje predlog za evidentiranje nadarjenega učenca in prepozna nadarjenost z ocenjevalnimi lestvicami (Ferk, 2012).

OPZ Trubadurčki

Predstavitev OPZ Trubadurčki

V otroškem pevskem zboru Trubadurčki poje 35 pevcev. V skupini so otroci četrtega in petega razreda z različno razvitimi sposobnostmi na intelektualnem, kreativnem, socio-emocionalnem in senzomotoričnem področju. Prav tako se razlikujejo glede na možnosti in priložnosti, ki jih imajo za glasbeno udejstvovanje. Nanje v predšolskem in šolskem obdobju vplivajo različni pozitivni oz. negativni dejavniki iz okolja. Ključnega pomena so tudi osebni dejavniki posameznega otroka: marljivost, motivacija, vztrajnost in delovne navade. Nekateri otroci so evidentirani kot nadarjeni.

Metode, oblike, načini dela v OPZ Trubadurčki

Vsa navedena dejstva narekujejo različne metode,

oblike in načine dela z otroki v pevskem zboru. Kot vodja pevskega zbora se zavedam, da je otroka treba slišati, upoštevati in razumeti.

V praksi se to kaže na različne načine.

Pri oblikovanju urnika pevske vaje pri- lagajamo glede na urnike otrok. Potekajo tako v dopoldanskem kot popoldanskem času. Pred tekmo- vanji imamo intenzivne pevske vaje, ki trajajo dva dni.

Vaje imamo individualno, v manjših skupinah ali kot celoten zbor. Sledimo načelu kontinuitete, saj tako vzdržujemo pevsko kondicijo. V učnem načrtu je letno predvidenih 70 ur OPZ. Ure so sistema- tizirane.

Potek pevske vaje v OPZ Trubadurčki

Otroci prihajajo na vaje po pouku in s seboj prine- sejo marsikatero doživetje. Včasih ga želijo deliti z vsemi. Temu namenimo veliko časa, saj tako kre- pimo sposobnosti za komuniciranje, navezujemo stike in razvijamo empatijo.

Pred učenjem pesmi skupaj s pevci poskrbimo za ogrevanje telesa, našega pevskega aparata. Izvaja- mo vaje raztezanja in sproščanja celotnega telesa (vratu, obraza, čeljusti ramenskega obroča, hrbte- nice).

Z vajami za oblikovanje pevskega izraza dose- žemo sproščenost obraza, ki je pogoj za odprto petje.

Vaje za pravilen in nadzorovan pevski dih in vaje za aktivacijo trebušne prepone so izjemnega pome- na, saj omogočajo vzdrževanje stabilnega zračne- ga stebra. Vaje izvajamo v pravilni pevski drži.

Raznolikost in sistematično načrtovanje govornih vaj omogočata pravilno artikulacijo frontalno in horizontalno orientiranih vokalov. Vaje so govorne, v veliki meri tudi pete.

Sledi opevanje pevcev. To so vaje mrmranja, vaje za razvijanje resonance, vaje širjenja pevskega ob- sega pevcev, vaje za izenačevanje registrov, vaje za utrjevanje intervalov, dinamičnih in agogičnih oznak, vaje za razvijanje različnih tonskih trajanj in tišine v glasbi. Vaje opevanja so načrtovane pre- mišljeno, saj jih kot zborovodja načrtujem v učni pripravi na podlagi glasbenega dela, v našem pri- meru pesmi, ki jo nameravam s pevskim zborom poustvariti.

Delo z besedilom pesmi je izjemnega pomena. Jasna artikulacija besed z ustreznimi poudarki na zlogih omogoča razumevanje besedila in ustvarja ritem v pesmi. Razumevanje besedila narekuje in-

terpretacijo besedila. Mnogo otroških pesmi omogoča tudi telesno izrazno gibanje, kar je otrokom zelo všeč.

Vse navedene vaje strnem v glasbeno-didaktično igro, zgodbo. Ta jih vedno dodatno motivira in sprosti. S pomočjo pripovedovanja zgodbe pevci izvajajo zgoraj navedene vaje.

Pred učenjem pesmi otrokom razdelim partiture – notne zapise. Tako se začne postopno in sistematično uvajanje otrok v orientacijo v glasbenih zapisih. Pesem izvedem ob spremljavi glasbila ali jo predstavim v obliki kakovostnega slušnega posnetka. Učenje pesmi sledi po frazah. V tej fazi učenja pesmi ob učenju fraz upoštevamo skladateljeve izvajalske oznake na partituri in z otroki razpravljamo o povezavi med besedilom in določeno izvajalsko oznako. V ospredju sta otroška kreativnost in domišljija pri ustvarjanju ter izvajanju glasbenih vsebin, saj z lastnimi predlogi dopolnjujejo in nadgrajujejo končno zvočno podobo pesmi.

S petjem tako obogatimo mnoge nastope.

Dosežki OPZ Trubadurčki

V šolskem letu 2022/23 smo z OPZ Trubadurčki nastopili na regijskem tekmovanju pevskih zborov Od Celja do Koroške v Kulturnem domu v Črni na Koroškem. Osvojili smo zlato priznanje in se s tem uvrstili na 27. državno tekmovanje otroških pevskih zborov Zagorje ob Savi 2024. Na državnem tekmovanju smo 14. 5. 2024 prejeli zlato priznanje. Na ta dosežek smo izjemno ponosni, saj vemo, koliko truda, volje in motivacije je potrebnih za dosego tega dolgoročno zastavljenega cilja.

Samoevalvacija v OPZ Trubadurčki

Tako smo s pevci ob koncu lanskega šolskega leta naredili evalvacijo dela in si zastavili nadaljnje smernice. Na individualni ravni je vsak pevec opravil tudi samoevalvacijo o sodelovanju v zboru. Na učnem listu je vsak otrok nadaljeval nedokončane stavke tako, da so njegove misli povzemale njegovo doživljanje sodelovanja v pevskem zboru. Kaj je bilo otroku všeč, kaj je bilo dobro, kaj bi lahko izboljšal, kako bo ravnal v prihodnosti.

Pogled nazaj v šolsko leto 2022/23 je zajemal naslednje nedokončane trditve:

- Užival sem pri petju, ker ...
- Dobra stran rednih vaj je bila ...
- Dokazal sem, da ...
- Presenetilo me je ...
- Med nastopi sem ugotovil, da ...
- Nisem pričakoval ...
- Rad sem v skupini, ker ...

Pogled naprej v šolsko leto 2024/25 je zajemal naslednje nedokončane trditve:

- Sprašujem se ...
- Da bi razvijal kakovost petja, moram ...
- Če bi ponovil nastop, bi spremenil ...
- V prihodnosti bi mi pomagalo ...
- Za še boljše sodelovanje pevcev bi ...
- Ugotavljam, da bom ...

ZAKLJUČEK

Upam, da vsakemu otroku posebej in vsem skupaj kot celoti kot človek prinašam spodbudno učno okolje, možnosti za glasbeno ustvarjanje in lepoto, ki jo premore univerzalni glasbeni jezik.

Somerset Maugham (v Pahlen 1997, 183) lepoto opiše z besedami: »Kako naj mislimo, da leži lepota, najdragocenejša na tem svetu, kakor kamen na obali, da jo brezbrizno mimoidoči pobere mimogrede? Lepota je nekaj čudovitega in tujega, kar oblikuje umetnik iz svoje duše in iz kaosa sveta. In ko jo je ustvaril, ni vsakomur dano, da bi jo spoznal. Da bi jo spoznal, je treba ponoviti umetnikovo pustolovščino. To je melodija, ki ti jo poje; da pa bi jo slišal v lastnem srcu, potrebuješ znanja, občutljivosti in fantazije.«

VIRI IN LITERATURA

- Anžur Kajzer, M. (2011): Glasbeno nadarjeni otroci. *Glasna: revija Zveze Glasbene mladine Slovenije*, str. 4, 12.
- Črčinovič Rozman, J. (1994): Ugotavljanje glasbene nadarjenosti. *Pedagoška obzorja*, 9(3): str. 49–55.
- Črčinovič Rozman, J., Kovačič, B. (2010): Glasbeni talent. *Pedagoška obzorja*, 25(3–4): str. 47–59.
- Denac, O. (2012): *Načrtovanje glasbenih dejavnosti v zgodnjem obdobju otroštva: visokošolski učbenik*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Ferk, D. (2012): Vloga razrednika pri odkrivanju in vzgojno-izobraževalnem delu z nadarjenimi učenci v 1. triletju osnovne šole. V: T. Bezić (ur.), *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole*, str. 134–140. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Gagné, F. (2003): *Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory*. Pridobljeno na: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1359813042000314682>.
- George, D. (1997): *Nadarjeni otrok kot izziv*. Ljubljana: Profima.
- Pahlen, K. (1997): *Poslušam in razumem glasbo*. Ljubljana: Dopi-sna delavska univerza Univerzum.
- Sicherl Kafol, B. (2001): *Celostna glasbena vzgoja: srce, um, telo*. Ljubljana: Debora.
- Sutherland, M. (2015): *Nadarjeni v zgodnjem otroštvu. Dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Žvar, D. (2002): *Kako naj pojejo otroci: priročnik za zborovodje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Zavod RS za šolstvo (2018): *Orodja za formativno spremljanje prečnih veščin*. Pridobljeno na: <https://www.zrss.si/pdf/Orodjaza-SpremljanjePrecnihVescin.pdf>.